

ביאורים

בפסקאות אלו הרב קוק עוסק בעצבות. לאדם ישנם רצונות רבים וצרכים שונים, וכאשר הוא לא מצליח למלא אותם הוא מתמלא עצב. העצבות היא תוצאה של חוסר, של פער בין רצונותיו של האדם לבין המציאות בפועל. כל חטא מגדיל את הפער בין רצון הנשמה שלנו לבין המציאות בה אנו חיים, וזהו מקור העצבות.

לכל אחד מאיתנו ישנה נשמה שטורה החפצה להידבק בבוראה. הדבקות בקב"ה נעשית על ידי ההליכה בדרכיו וקיום מצוות התורה. הנשמה תובעת מאיתנו באופן תמידי את הקרבה לקב"ה, ושום דבר אחר לא יספק את רצונה. תביעה זו קיימת הן באדם הפרטי והן במציאות בכללה. בעולם כולו ישנה תביעה להגיע לידי מציאות שלמה ומתוקנת שאין בה סתירה לדבקות בקב"ה, ולכן העולם שואף למציאות ללא חטא.

החטא הוא חיסרון, פספוס של המטרה. כל מעשה עברה מרחיק את הנשמה מבוראה והיא מתמלאת עצב. לא רק המעשים משפיעים על הנשמה, גם ביד המידות והמחשבות לקרב או ח"ו להרחיק את הנשמה ממקורה. בנוסף, הנשמה היא רוחנית. לכן כל מעשה גשמי, אפילו אם הוא מותר, כל עוד הוא נעשה מתוך 'נטייה של חולין' ולא מתוך נטייה רוחנית של קשר לקב"ה, הוא יוביל לעצבותה של הנשמה.

כאשר שבים בתשובה השמחה חוזרת למלא את הנשמה. התשובה מחזירה את האדם לדרך של תיקון, דרך שהיא טבעית לנשמה. אמנם עוד רחוקים מהתיקון השלם, אך כיוון שחזורים ללכת על פי דרכי הקב"ה ונמצאים בכיוון הנכון, כבר לא עצובים. השמחה מגיעה כתוצאה מהחזרה למצב הטבעי של הנשמה, שבו כל המעשים, המידות והמחשבות קשורים לקב"ה ולתורתו.

הרחבות

• מקור העצבות

מהשפיע של המעשים, המדות והדעות הרעות. עבודת המידות המועדפת היא למצוא את מקומן החיובי (עייין למשל בצדקת הצדיק אות מז) ולא להילחם נגדן. לא כן במידת העצבות, כיוון שכולה יונקת מהחטא, הרי שכולה ריק, וכאשר אין חטאים היא נעלמת ומתפוררת. וכך כותב הרב קוק: "כל המידות אפשר להעלותן, מפני שיש להן שורש בקדושה, חוץ מהעצבות שאין לה שורש כלל, כי עז וחדווה במקומו. וצריכים להעלות את סיבתה, וכיוון שהשורש מתעלה גם היא עולה. והשורש של העצבות הוא או גאוה או כעס, או דאגה, הבאה מסיבתם, וכיוצא" [אורות הקודש ג רמג].

• תיקון כל רבדי הבריאה

שבים בתשובה על מהות חטא זה. לעתיד לבוא לא יתקנו רק פגמי האנושות, אלא כל החסרונות שבעצם הבריאה: בחי, בצומח ובדומם: "וגר זאב עם כבש וארי עם גדי ירבע, ועגל וכפיר ומריא יחדיו ונער קטון נוהג בהם. ופרה ודוב תרעינה יחדיו ואריה כבקר יאכל תבן" [ישעיהו יא ו-ז], "תחת הנעוצץ (בעל הקוצים) יעלה ברוש ותחת הסרפד (שגם הוא בעל קוצים) יעלה הדס" [שם נה יג], "והיה אור הלבנה כאור החמה" [שם ל כו] [ועייין אורות ישראל ותחייתו י].

שאלות לדין

- האם אין מקום לתענוגות של חול שאינן אסורות?
- מה ההבדל בין מידות רעות לדעות רעות?

ה. פשעושים איזה דבר בנטיה של חליו, של גופניות ובהמיות - אם רק הוא של התר, התשובה על נתית החולין נטית החולין תתקף פשעושרים לשוב על זה, מתעלים כל הכחות ומתהפכים לאצילות ולקדושה. "במצוות עשה - אינו זו משם" עד שמוחליו לו", ובעניני התר - תתקף פשעולה ברעיונו לשוב הרי הוא מתקדש, והפעלה וכל פחה מתקדשים עמו, והעצבון הבא מתוף תענוגי חל מתהפך מידי לשמחה של מצוה, "ולישרי לב שמחה".

ו. פשעושים: מהיכן העצבות באה? צריכים לפתור: מהשפיע של המעשים, המדות והדעות הרעות על הנשמה, שהיא טועמת בחושה החודר את מרירותם, והיא נסלדת, נפחדת ועצובה. וכשאור התשובה מופיע, וחספז הטוב - פשהוא מתגבר בתכונתו המקורית - צנור של ענג ושל שמחה נפתח, והנשמה יונקת מנחל עדנים, וכשהכשרון המעשי לוקח לו את התמצית של ההרגשות הנעימות הללו, יוצא לאור המוסר הטהור העליון, המצליח את החיים בהודו.

ז. פל עצבון בא מפני החטא, והתשובה מאירה את הנשמה ומהפכת את העצבון לשמחה. הפיכת עצבון לשמחה העצבון הכללי שבעולם, מקורו הוא בהמת הקלל הנמצא בחללו של עולם, מחטאת הרבים והיחידים, ומחטאת-הארץ הכמוסה, ששיצאה לפעל בחטאת האדם, שצדיקים יסודי עולם, ומשיח ביהוד, שבים בתשובה על מהות חטא זה ומהפכים אותה לשמחה.

מקור העצבות והענג

הפיכת עצבון לשמחה